

Naturstyrelsen Vadehavet
J.nr. NST-422-01346
Ref. PJENS
Februar 2016**NOTAT**
vedrørende høringssvar til forslag til Natura 2000-planer 2016-2021 for N89 Vadehavet

Forslag til Natura 2000-planerne for N89 Vadehavet har været i offentlig høring fra den 19. december 2014 til den 10. april 2015.

Indkomne høringssvar kan ses på:

<http://www3.naturstyrelsen.dk/2015/natura2000/>

Alle forslag til Natura 2000-planer er annonceret offentligt på Naturstyrelsens hjemmeside og desuden sendt i høring hos relevante myndigheder, jf. miljømålsloven § 43. Den offentlige høring er endvidere annonceret i en række landsdækkende og regionale aviser. Lodsejere med væsentlige interesser, der vil kunne berøres af et eller flere elementer i planlægningen for et Natura 2000-område, er individuelt blevet orienteret om høringen over forslag til Natura 2000-planer.

Naturstyrelsen har modtaget i alt ca. 760 høringssvar vedrørende de enkelte Natura 2000-planer og mere generelle høringssvar vedrørende naturplanlægningen. De generelle høringssvar er sammenfattet i et samlet høringsnotat – se www.naturstyrelsen.dk/natura2000/hoeringsnotat2016-2021.

Dette høringsnotat indeholder høringssvar for alle "Vadehavsplanerne". Til Natura 2000-planerne i N89 Vadehavet er der modtaget i alt 18 høringssvar.

Svarene har berørt følgende emner:

- 1) Udpegningsgrundlag
- 2) Tilstandsvurdering – levesteder fugle
- 3) Tilstandsvurdering – naturtyper
- 4) Målsætninger – fugle
- 5) Indsatsprogram
- 6) Datagrundlag – fugle
- 7) Rollefordeling
- 8) Proces
- 9) Virkemidler/ finansiering
- 10) Virkemidler – LDP
- 11) Kvælstof
- 12) Andet

- 13) Trusler-generelt
- 14) Datagrundlag generelt

Flere emner er uddybende behandlet i særskilt høringsnotat om generelle emner www.naturstyrelsen.dk/natura2000/hoeringsnotat2016-2021

I det følgende sammenfattes de væsentligste synspunkter til de overfor nævnte punkter. Naturstyrelsens bemærkninger hertil er anført i kursiv. Det bemærkes, at høringssvarene kun er gengivet i hovedtræk. Liste over høringssvar med ID-nummer vedlægges som bilag 1. Høringssvarene kan i sin helhed læses på <http://www3.naturstyrelsen.dk/2015/natura2000/>

Bemærkninger til planforslaget

1. Udpegningsgrundlag

Fugleværnsfonden peger på, at strandtudse forekommer fast og har en stor bestand på Stormengene og flere andre steder på Rømø (H78). Fugleværnsfonden mener derfor, at strandtudsens skal tilføjes udpegningsgrundlaget.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland (LS) påpeger, at udpegningsgrundlaget for flere af områderne i Vadehavet bør revideres, da nogle arter, f.eks. Bramgåsen, er til stede i store antal og derfor bør fjernes fra udpegningsgrundlaget. Ligeledes bør fugle, der i flere år ikke har været konstateret i de pågældende områder fjernes fra udpegningsgrundlaget.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland bemærker, at afgrænsningerne af områderne bør revideres, så indsatsen koncentrerer på de arealer, hvor der reelt kan gøres en forskel, og fuglebeskyttelsesområder bør ikke indeholde store arealer i omdrift.

Danmarks Naturfredningsforening efterlyser en drøftelse af det faglige grundlag for og processen omkring udpegningsgrundlaget.

Spørgsmål om Natura 2000-områdernes størrelse og afgrænsning er ikke omfattet af denne høring. Da områderne blev udpeget, var udpegningerne genstand for en selvstændig høring.

Alle betydende forekomster af arter eller naturtyper er omfattet af forpligtelsen til at udpege Natura 2000-områder, hvis de er opført på de relevante bilag til naturdirektiverne.

Ændringer i udpegningsgrundlag er sket og vil fremover ske i selvstændige processer med tilhørende offentlige høringsprocesser, typisk ca. hvert 6. år og på grundlag af opdateret viden fra den nationale overvågning. Seneste revidering af udpegningsgrundlaget blev foretaget d. 31/12-2012.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

2. Tilstandsvurdering – levesteder fugle

Danmarks Naturfredningsforening (DN) påpeger, at beskrivelserne af fuglelevesteder i Vadehavsregionen er vildledende, når det konstateres at ét levested er i en god tilstand, uden at der dvæles ved det faktum, at 98 % af Natura 2000-området er uegnet som levested for udpegningsgrundlaget.

Fugleværnsfonden mener, at levestedkortlægningen er utilstrækkelig og de reelle levestedspotentialer/yngelekaliteter i de forskellige N2000 områder er meget større. Som eksempel anføres det, at der på Rømø er kortlagt to meget små lokaliteter som potentielle yngelekaliteter for hvidbrystet præstekrave. Hvis man skal kortlægge de potentielle yngelekaliteter for hvidbrystet præstekrave på Rømø (F65), skulle hele vestkysten af Rømø kortlægges som levested.

Synspunktet deles af DN, der mener, at levestedskortlægningen for ynglefugle på Mandø (F52) ikke er fyldestgørende, når for eksempel hele Mandø udgør et potentielt levested for brushane.

Esbjerg Kommune mener også, at levestedskortlægningen for ynglefugle er mangelfuld og påpeger, at bl.a. Sneum Digesø er kendt som en god yngelekalitet for klyde.

Tønder Kommune påpeger, at der for fuglebeskyttelsesområderne kun er foretaget levestedskortlægning for en del af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget. Tønder Kommune mener, at der skal foreligge en levestedskortlægning for alle fuglene på udpegningsgrundlaget for at retningslinjerne i indsatsprogrammet kan opfyldes.

DCE Aarhus Universitet og Naturstyrelsen har for 16 af de mest truede ynglefugle udviklet et tilstandsvurderingssystem for arternes levesteder. Denne tilstandsvurdering anvendes i Natura 2000-planerne til sikring og forbedring af disse arter levesteder. Ved kortlægningen af fuglenes levesteder har der i Natura 2000-planerne været fokus på kendte levesteder, både aktuelle og levesteder der har været benyttet inden for den seneste årrække. Der vil i de kommende år blive kortlagt flere levesteder for de 16 arter, ligesom Naturstyrelsen forventer, at der udvikles yderligere tilstandssystemer for andre ynglefugle. I indsatsprogrammet er der indsat en retningslinje, der skal sikre, at der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter. Målsætningen for alle udpegede naturtyper og arter er i henhold til habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Det gælder uanset om der findes Natura 2000-planer eller ej. Forpligtelsen er ikke betinget af nationale tilstandsvurderingssystemer. Både kommunerne og staten har i årevis gennemført naturforvaltning, så der eksisterer efter Naturstyrelsens opfattelse både viden og erfaring til at udarbejde planer og gennemføre en målrettet forvaltning.

3. Tilstandsvurdering – Naturtyper

Tønder Kommune gør opmærksom på, at der kun er lavet tilstandsvurdering for 19 ud af 30 naturtyper og 3 ud af 4 sønaturtyper på udpegningsgrundlaget for habitatområde H78. Tønder Kommune påpeger, at der skal foreligge tilstandsvurdering af alle naturtyper på udpegningsgrundlaget for at retningslinjerne i indsatsprogrammet kan opfyldes.

Der er udviklet tilstandssystem for 23 af naturtyperne på områdets (H78) udpegningsgrundlag. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovpligtige arealer (skovloven) gælder for 12 år og disse arealer er derfor ikke medtaget i dette forslag til en Natura 2000-plan. Der er ikke gennemført tilstandsvurdering af de 5 marine naturtyper på udpegningsgrundlaget. Naturstyrelsen er opmærksom på den særlige problemstilling vedrørende datagrundlaget for de marine naturtyper. Planforslagene er baseret på den eksisterende kortlægning af de marine naturtypers udbredelse, hvor en sådan kortlægning er gennemført. Naturstyrelsen vil i den kommende overvågningsperiode foretage yderligere kortlægning af de marine naturtypers udbredelse inden for de udpegede Natura 2000-områder.

Kortlægningen af småsøer er igangsat, men ikke færdiggjort i alle områder. Antallet af småsøer med indhold af sønaturtyper kan derfor være større end det kortlagte antal. Der er i forbindelse med den nuværende indsats ikke kortlagt kransnålalge-søer i habitatområde H78.

Målsætningen for alle udpegede naturtyper og arter er i henhold til habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Det gælder uanset, om der findes Natura 2000-planer eller ej. Forpligtelsen er ikke betinget af nationale tilstandsvurderingssystemer eller et særligt vidensniveau opnået gennem detaljeret kortlægning og planlægning. Målsætningen har været gældende for alle myndigheder siden habitatdirektivets ikrafttræden i 1994. Både kommunerne og staten har i årevis gennemført naturforvaltning, så der eksisterer efter Naturstyrelsens opfattelse både viden og erfaring til at udarbejde planer og gennemføre en målrettet forvaltning i den kommende planperiode.

4. Målsætninger fugle

DOF, Sydvestjylland finder det u hensigtsmæssigt, at måltal generelt er afløst af målsætninger om tilstanden af de kortlagte levesteder. De påpeger desuden, at målsætningerne for nogle af de rastende fugle på udpegningsgrundlaget i flere af fuglebeskyttelsesområderne er for lave. Det gælder bramgås (Ribe Holme F51 og Mandø F52), kortnæbbet gås (Ribe Holme F51), skeand (F57 Vadehavet med Ribe Å) og krikand (F57 Vadehavet med Ribe Å).

Esbjerg Kommune finder det problematisk, at der er sket en reduktion i måltallet for visse fuglearter.

For 16 af de mest truede ynglefugle er der udviklet et tilstandsvurderingssystem for arternes levesteder. Denne tilstandsvurdering anvendes i Natura 2000-planerne til sikring og forbedring af disse arter levesteder. Der vil i de kommende år blive kortlagt flere levesteder for de 16 arter, ligesom Naturstyrelsen forventer, at der udvikles yderligere tilstandssystemer for andre fuglearter.

For de kolonirugende ynglefugle er der i planerne medtaget pejlemærker. Pejlemærkerne er ikke egentlige målsætninger, men skal ses som en indikation på levestedernes tilstand og som et supplement til målsætningerne.

For andre ynglefugle er der endnu ikke udviklet tilstandsvurderingssystem. For disse indeholder Natura 2000-planerne formuleringer, der fremadrettet skal sikre eller genoprette arternes levesteder i de pågældende områder.

For de tilbagevendende trækfugle er det en direkte følge af fuglenes antal, der repræsenterer internationalt eller nationalt vigtige forekomster, at fuglene er på udpegningsgrundlaget. Der er for 8 trækfuglearter på nuværende tidspunkt tilstrækkelig vidensgrundlag til at fastsætte et måltal. Målfastsættelsen er i Natura 2000-planerne foretaget ved en gennemsnitsberegning af de årlige maksimumsforekomster i den bedste 6-årige periode siden fuglebeskyttelsesdirektivets tiltrædelse.

De 8 arter hvor datagrundlaget ud fra en betragtning om ensartet og kvalitetssikret datakvalitet har været muligt at anvende måltal er: skeand, pibeand, krikand, spidsand, grågå, kortnæbbet gås, bramgå samt sangsvane.

For de øvrige trækfugle, hvor det vurderes, at der ikke er tilstrækkelig vidensgrundlag om bestandsudvikling, benyttes generelle formuleringer til sikring af de pågældende arters levesteder og fødegrundlag.

Metoderne til fastsættelse af målsætninger for yngle- og trækfuglenes levesteder kan ses nærmere beskrevet i dette notat på Naturstyrelsens hjemmeside
<http://naturstyrelsen.dk/media/131252/faktuelle-faq-forslag-til-natura-2000-planer-2016-21.pdf>

5. Indsatsprogram

Fugleværnsfonden påpeger, at der på Rømø (F65) er sket en voldsom stigning i antallet af hundeluftere (med løse hunde) samt antallet af kitesurfere og strandsejlere. Fugleværnsfonden mener, at dette udgør en trussel for områdets ynglefugle og foreslår, at man opretter forstyrrelsesfri områder i fuglenes yngleperiode, f.eks. 15. marts – 15. juli, på den sydligste del af Sønderstrand.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland mener ligeledes, at menneskelig færdsel og færdsel med løse hunde har en væsentlig indvirkning på ynglefugle i Vadehavsregionen, og det er oplagt med konkrete og målrettede adgangs begrænsninger.

Flere af fuglebeskyttelsesområderne i Vadehavsregionen (heriblandt nord- vest- sydkysten af Rømø F65) er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet. For disse områder er der i Natura 2000 planen indskrevet en specifik retningslinje om, at Naturstyrelsen efter behov vurderer og justerer bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Behovet for forstyrrelsesfri områder og andre adgangs begrænsninger vurderes i forbindelse med revidering af bekendtgørelsen.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) bemærker, at eneste mulighed for at forbedre forholdene for udpegningsgrundlaget i Ribe Holme (F51) er naturgenopretning af tidligere engarealer, der nu benyttes som intensiv landbrugsjord.

Indsatsen for udpegningsgrundlaget for Ribe Holme (F51) er beskrevet specifikt for fuglebeskyttelsesområdet i delplanen for området. Endvidere er der i delplanen for habitatområdet H78 beskrevet en indsats for naturtyperne i området. Naturstyrelsen forventer, at den skitserede indsats i de to planer samt i de efterfølgende handleplaner samlet vil forbedre forholdene for udpegningsgrundlaget Ribe Holme (F51).

Dansk Ornitologisk forening - Sydvestjylland (DOF-SV) påpeger, at de specifikke retningslinjer er få og vage. Som eksempel anføres at næsten alle konkrete retningslinjer fra den første plan for (F51 Ribe Holme) er væk i de nye Natura 2000-planer. DOF-SV's bekymring er, at økonomisk pressede kommuner vil benytte manglende konkrete retningslinjer til ikke at gøre en egentlig indsats.

Fugleværnsfonden angiver en række konkrete indsatser som der bør være fokus på i planperioden bl.a. prædation og forbedret hydrologi.

Miljømålsloven fastlægger en opgavefordeling mellem stat og kommuner, der giver staten det overordnede ansvar for gennemførelse af direktivforpligtelserne og overlader den konkrete gennemførelse heraf til de respektive myndigheder, det vil sige primært kommunerne. Natura 2000-planen fastsætter målsætningerne for det Natura 2000-området og giver retningslinjer for den indsats, som skal gennemføres i 2. planperiode. Det er herefter kommunens opgave i handleplanen at opgøre behovet for indsats og gennemføre planen i dialog med interessenterne. Den lokale forankring understøtter, at der gøres brug af lokal indsigt i, hvilke tiltag som vil være mest hensigtsmæssige i den kommende periode for at sikre de nævnte arters levesteder, og kendskab til de lokale ejendomsforhold. Det forhold, at retningslinjerne er blevet mere generelle, betyder ikke, at de er mindre bindende.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland angiver, at prædation er en væsentlig trussel mod vadefuglene og ternerne, der skal håndteres.

Natura 2000 planerne for Vadehavsområdet specificerer, at der arbejdes for en indsats i forhold til forbedring af arternes levesteder, og i nogle fuglebeskyttelsesområder er der endvidere fastlagt en specifik indsats for forbedring af kortlagte levesteder. I den forbindelse vil en konkret indsats i forhold til prædation kunne spille en rolle.

Esbjerg Kommune finder det bekymrende at den planlagte indsats i første periode ikke videreføres.

Der er foretaget justering af teksten i afsnit 1. Natura 2000-planlægning og afsnit 4. Indsatsprogram - med henblik på at præcisere videreførelse og konsolidering af indsatsen fra 1. planperiode i lyset af, at indsatsen fra den første generation planer har haft en kortere periode til gennemførelse end forudsat.

6. Datagrundlag

Fugleværnsfonden mener at data (red. for fugle) er forældet, og det udgør et forvaltningsmæssigt problem.

Natura 2000-planlægningen er en rullende planlægning, som opdateres hvert 6. år. De data om fugle, som indberettes til EU, og som Danmark er forpligtet til at arbejde efter, bygger på minimum 12-års registreringer. Danmark har senest indberettet data i 2009 og på baggrund heraf opdateret udpegningsgrundlaget i områderne i 2013 efter de EU-retningslinjer, der gælder herfor.

Ynglefuglene på områdernes udpegningsgrundlag er overvåget i det nationale overvågningsprogram – NOVANA. I basisanalyserne er der præsenteret årlige data frem til 2009. For perioden 2010-12 er disse suppleret med data for de arter, der er overvåget de pågældende tre år. Da ikke alle ynglefugle overvåges hvert år, men med forskellige kadencer dækker datasættet fra 2010-12 ikke alle arter.

Datagrundlag for de yngle- og trækfugle, der indgår på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag, er indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med det nationale overvågningsprogram – NOVANA. Det har været afgørende for Naturstyrelsen, at data, der anvendes til den overordnede statslige planlægning, er ensartede, landsdækkende og kvalitetssikrede data. Øvrige data som fx DOF basen vil kunne finde anvendelse til belysning af lokale forhold i forbindelse med udarbejdelse af handleplanerne.

Der henvises i øvrigt til det generelle høringsnotat om emnet.

Fugleværnsfonden påpeger, at mørkbuget knortegås (Trækfugl), jf. DOF basen, de fleste forekommer i fuglebeskyttelsesområde F65 i antal >1000.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) påpeger, at standarden for NOVANA data er dårlig sammenlignet med registreringer i DOFbasen. Bl.a. bemærkes det at tallene for rastende klyde i Ho Bugt (F49) i basisanalysen opgøres i op til 400 fugle, mens det tilsvarende tal fra DOFbasen er 1800 fugle. Desuden benyttes blåhals som eksempel på, at data for ynglefugle er mangelfuldt, og det anføres, at der årligt er talt op 20-40 par i fuglebeskyttelsesområde Ribe Holme (F51).

Natura 2000-planlægningen er en rullende planlægning, som opdateres hvert 6. år (dog hvert 12. år for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Data i planerne er de seneste kvalitetssikrede,

nationale data. Datagrundlag for de yngle- og trækfugle, der indgår på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag, er indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med det nationale overvågningsprogram – NOVANA. Det har været afgørende for Naturstyrelsen, at data, der anvendes til den overordnede statslige planlægning, er ensartede, landsdækkende og kvalitetssikrede data. Overvågningen sker i henhold til tekniske anvisninger udarbejdet i et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Naturstyrelsen.

Der er endnu ikke komplette datasæt tilstede for alle de 16 ynglefuglearter. For blåhals og 9 andre ekstensivt overvågede fuglearter der er almindeligt forekommende vil DCE ved overvågningsprogrammets afslutning udarbejde landsdækkende udbredelseskort for de pågældende fuglearter.

7) Rollefordeling

DOF Vestjylland fremfører at planerne giver for stort et handlerum. Tidligere har myndighederne haft planerne som et minimum for efterlevelse. DOF mener, at minimumsgrænserne med de nye planer sænkes eller udvandes.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at særligt de overordnede målsætninger og den ønskede indsats i planerne er upræcise og luftige.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland påpeger at det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at danne sig et billede af, hvilke konsekvenser planerne vil få på ejendomsniveau. Dette skyldes, at det er kommunerne, der skal stå for udmøntningen af indsatsen. Høringsvar fra enkelte lodsejere i området understøtter synspunktet om, at det er svært at gennemskue konsekvenser for den enkelte ejendom. *Det er korrekt, at staten har det overordnede ansvar for efterlevelse af direktivforpligtelserne, mens den konkrete gennemførelse påhviler de respektive myndigheder, det vil sige primært kommunerne og Naturstyrelsen i denne sammenhæng. De statslige Natura 2000-planer udstikker således retningen for indsatsen i den kommende planperiode.*

De kommunale handleplaner skal fremover i højere grad være redskab for en forventningsafstemning med organisationer og lodsejere, således at kommunerne får mere tid til dialog og lokal inddragelse, der primært vil være forbundet med de konkrete projekter, der skal udmønte Natura 2000-planen og strække sig over hele planperioden. Det har således været hensigten med lovgivningen at give kommunalbestyrelserne et råderum til udmøntning af den overordnede statslige ramme, som fastlægges i de statslige Natura 2000-planer. Det er kommunens opgave i handleplanen, at opgøre behovet for indsats og gennemføre planen i dialog med interessenterne.

Indsatsen vil i videst muligt omfang blive gennemført gennem frivillige aftaler. I dialog med de lokale lodsejere aftales nærmere vedrørende den konkrete lokalisering af et projekt samt brug af forvaltningsmetoder og virkemidler.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside. **8) Proces**

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland påpeger, at en direkte inddragelse af lodsejere i forbindelse med udarbejdelsen af Natura 2000-planerne, ikke er sket i tilstrækkelig grad.

Naturstyrelsen har noteret sig Landbrugsorganisationernes synspunkt og kan oplyse, at styrelsen i forbindelse med de forskellige trin i planprocessen været i dialog med interessenter (herunder lodsejere) på nationalt niveau og regionalt niveau. Det har været målsætningen i hele planprocessen at inddrage synspunkter og holdninger så godt som muligt.

Planerne fastlægger som udgangspunkt hverken det konkrete omfang, lokaliseringen af den konkrete indsats eller karakteren af den endelige indsats.

Erfaringerne fra denne høringsproces vil blive evalueret.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

9) Virkemidler

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland mener, at det faktum at man ikke har fuld råderet over sin jord, men at man som landmand skal anmelde ændringer i dyrkningsform med heraf følgende risiko for afslag, betyder, at jorden, når den skal handles, vil være mindre værd.

Efter naturbeskyttelseslovens § 19 b skal lodsejere anmelde en række særlige driftsændringer eller aktiviteter, som kan skade Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, til kommunen. Naturstyrelsen har noteret sig landboforeningens synspunkter, som ligger uden for rammerne af høringen over Natura 2000-planerne.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland finder det uacceptabelt, at der ikke i forbindelse med udarbejdelsen af udkastet til planer er sket en vurdering og beregning af de samfunds- og erhvervsøkonomiske konsekvenser af planerne – hverken på landsplan eller i forbindelse med de enkelte Natura 2000- planer.

En række lodsejere i F51 Ribe Holme anfører, at der for nogle fugle er modstridende interesser mellem at sikre fuglene levesteder i høj/ god tilstand og sikre den landbrugsmæssige produktion på den pågældende ejendom, f.eks. hvis der etableres flere vådområder.

Naturstyrelsen vurderer ikke, at Natura 2000-planerne har erhvervsøkonomisk betydning for jordbrugserhvervet, fordi planerne i videst muligt omfang gennemføres ad frivillighedens vej og med kompensation både til konkrete indsatser og for eventuelle tab. Indsatserne i området retter sig mod at sikre og forbedre forholdene for den allerede beskyttede natur og vurderes kun i meget begrænset omfang at komme til at berøre intensivt udnyttede arealer.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

10) Virkemidler – LDP

Tønder Kommune påpeger at staten bør præcisere, hvordan indsatsen i forhold til bekæmpelse af invasive arter og en grundlæggende indsats for heder skal finansieres, da der ikke findes LDP ordninger til disse indsatser.

Esbjerg Kommune finder, at der er behov for yderligere virkemidler, hvis naturprojekter skal kunne gennemføres, f.eks. jordfordeling.

Naturstyrelsen kan oplyse, at finansieringen af langt størstedelen af indsatsen i 2. planperiode sker gennem landdistriktsprogrammet. En mindre del af indsatsen forudsættes finansieret af kommunerne, idet der er sket overførsel af statslige midler til kommunerne til gennemførelse af Natura 2000 planerne.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

11) Kvælstof

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland påpeger, at ammoniakafsætning til beskyttet natur håndteres forskelligt i kommunerne. Landbruget oplever, at visse kommuner beskytter moser i et fuglebeskyttelsesområde efter samme krav som var de en del af udpegningsgrundlaget i et habitatområde. Dermed får fuglebeskyttelsesområderne en større betydning end det oprindeligt blev stillet i udsigt, dengang udpegning blev foretaget.

Regulering af kvælstof, herunder ammoniak deposition sker primært gennem husdyrgodkendelsesloven og vandplanlægningen. Husdyrgodkendelsesloven administreres af kommunerne. Natura 2000-planerne 2016-21 stiller ikke specifikke krav til en reduktion af kvælstof. Der vil dog være en række af de fastsatte indsatser, som indirekte vil være med til at reducere kvælstofpåvirkningen.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Landbrugsorganisationerne i Sydjylland mener, at det er problematisk, at næringsstofftilførsel beskrives som en trussel, uden at denne trussel er behandlet i basisanalyserne. Landbrugsorganisationerne mener derfor, at Naturstyrelsen opstiller et generaliserende billede af, at næringsstofftilførsel er et problem i hele Vadehavet. Store del af Vadehavsområdet består af næringsrige naturtyper og dyrkede arealer, hvor ændringer i næringsstofftilførslen ikke er afgørende for naturtypernes funktion.

Næringsstofftilførsel som trussel beskrives i alle basisanalyser i generelle og overordnede termer. Næringsstofftilførsel beskrives i basisanalyserne således ikke som en specifik trussel i Vadehavet.

12. Andet

Danmarks Naturfredningsforening (DN) påpeger at basisanalyserne for Vadehavet (N89, H78) og Mandø (F52) i indledningen indeholder forklaringer om eremit, stor vandsalamander og klokkefrø selvom disse arter ikke indgår i udpegningsgrundlaget.

Ovenstående fejl rettes i relevante basisanalyser.

13. Trusler - Generelt

Fugleværnsfonden fremfører desuden på generelt niveau, at der efter deres vurdering dels findes en række forstyrrelses trusler primært forbundet rekreative interesser dels, at der efter fondens vurdering er behov for Natura 2000-områdespecifikke ræveforvaltningsplaner, samt at der mangler viden til håndtering af en lang række andre trusler, og at dette vidensbehov bør adresseres i såvel Natura 2000-planerne og i de efterfølgende handleplaner

Naturstyrelsen lægger vægt på, at der er en fornuftig balance mellem tilgængelighed og beskyttelse af naturen. Formålet med planlægningen er, at sikre de arter og naturtyper, som det enkelte område er udpeget for at beskytte. Dette kan i konkrete tilfælde få betydning også for udnyttelse, herunder den rekreative udnyttelse, af områderne, eksempelvis ved periodevise adgangsbegrænsninger.

Adgang og de almindeligst forekommende rekreative forstyrrelser (som nævnt i Fugleværnsfondens høringssvar) reguleres af de generelle bestemmelser i naturbeskyttelsesloven, jagt- og vildtforvaltningsloven og fiskeriloven. I de tilfælde, hvor der skal ske en opfølgende statslig regulering af færdsel eller udnyttelsen af et område, vil det ske efter den praksis og de procedurer, som staten hidtil har anvendt. Naturstyrelsen vil således inddrage Vildtforvaltningsrådet og nedsætte brugergrupper mm., hvis yderligere regulering gennem jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder bliver relevante. Derudover kan det oplyses, at jagttider – og dermed jagtbare arter - løbende bliver justeret i bekendtgørelse udstedt i medfør af jagt- og vildtforvaltningsloven.

I forhold til de nævnte trusler i basisanalyserne og i Natura 2000-planerne har Naturstyrelsen for de fleste arters vedkommende valgt at lægge sig tæt op ad de anbefalinger, som DCE Aarhus Universitet præsenterer i videnskabelig rapport fra DCE nr. 52: Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Rapporten kan tilgås via dette link: <http://www2.dmu.dk/Pub/SR52.pdf>. Der er således i de områder, hvor det anbefales af DCE vurderet om de nuværende jagt- og forstyrrelsesområders afgrænsning skal ændres, for fire områder er arbejdet igangsat og forventes afsluttet i år.

Der henvises i øvrigt til det generelle høringsnotat om emnet.

14. Datagrundlag – fugle generelt

Fugleværnsfonden finder, at datagrundlaget generelt er forældet, hvilket efter fondens vurdering kan udgøre et forvaltningsmæssigt problem, og at NST bør indhente nyere fugledata fra fx DOFbasen.

Natura 2000-planlægningen er en rullende planlægning, som opdateres hvert 6. år. De data om fugle, som indberettes til EU, og som Danmark er forpligtet til at arbejde efter, bygger på minimum 12-års registreringer. Danmark har senest indberettet data i 2009 og på baggrund heraf opdateret udpegningsgrundlaget i områderne i 2013 efter de EU-retningslinjer, der gælder herfor.

For ynglefugle er der i det omfang, de er blevet overvåget medtaget data frem til 2012 og for de tilbagevendende trækfugle data frem til og med 2009. Der er i Natura 2000-planerne alene præsenteret data for fuglearter, der er medtaget på områdernes udpegningsgrundlag.

Datagrundlag for de yngle- og trækfugle, der indgår på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag, er indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med det nationale overvågningsprogram – NOVANA. Det har været afgørende for Naturstyrelsen, at data, der anvendes til den overordnede statslige planlægning, er ensartede, landsdækkende og kvalitetssikrede data. Øvrige data som fx DOFbasen vil kunne finde anvendelse til belysning af lokale forhold i forbindelse med udarbejdelse af handleplanerne.

Der henvises i øvrigt til det generelle høringsnotat om emnet.

Justering af forslag til Natura 2000-plan for N89 Vadehavet

De indkomne bemærkninger giver ikke anledning til ændring i Natura 2000-planen.

Der er foretaget justering af teksten i afsnit 1. Natura 2000-planlægning og afsnit 4. Indsatsprogram - med henblik på at præcisere videreførelse og konsolidering af indsatsen fra 1. planperiode i lyset af, at indsatsen fra den første generation planer har haft en kortere periode til gennemførelse end forudsat.

På Naturstyrelsens anmodning har DCE Aarhus Universitet, på baggrund af data indsamlet i forbindelse med det nationale overvågningsprogram – NOVANA, tilvejebragt måltal for de muslingespisende dykænder, der er medtaget på seks Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag. I fuglebeskyttelsesområde F57 drejer det sig om sortand og edderfugl, hvor måltallet på baggrund af bedst tilgængelige viden er beregnet til henholdsvis 200000 og 23348 individer. Det faglige grundlag for fastsættelse af måltal er beskrevet i DCE's notat fra februar 2016: "Tilvejebringelse af måltal for dykænder i seks danske Fuglebeskyttelsesområder", der kan ses på Naturstyrelsens hjemmeside her: www.naturstyrelsen.dk/natura2000/faq

Ingen af ændringerne i forhold til planforslaget giver anledning til fornyet høring.

Bilag 1: Indkomne høringsvar til Natura 2000-planforslaget N89 Vadehavet

- 20150806141008164 – Esbjerg Kommune
- 20150511083908289 - Danmarks Naturfredningsforening
- 20150504205755544 - Jan Mortensen
- 20150421114703750 – Fugleværnsfonden
- 2015032714421550 - Fugleværnsfonden
- 20150415182512291 – Danmarks Naturfredningsforening (Sekretariatet)
- 20150415100120270 – Dansk Ornitologisk Forening Sydvestjylland
- 20150412034116637 - Laurens Hoftijzer
- 20150410094317729 - Landbrugsorganisationerne i Sydjylland
- 2015040813303332 - Karin Strudsholm
- 20150408084627939 - Tønder Kommune
- 2015040808441377 - Tønder Kommune
- 20150408084127122 - Tønder Kommune
- 2015040808355640 - Tønder Kommune
- 20150407143133806 – Uwe Lorentzen
- 20150407141414168 - Grete Dethlefsen